

ПРОБЛЕМА НЕПЕРЕРВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

THE PROBLEM OF CONTINUOUS PREPARATION OF A FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER IN THE MODERN SOCIETY

Стаття присвячена проблемі неперервної професійної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови. Зазначено, що така підготовка в умовах сучасного суспільства розглядається як цілісна, відкрита, інтегративна, багаторівнева і мобільна система, що відповідає соціальним та освітнім вимогам, запитам ринку професійно-педагогічних послуг та умовам сертифікації. Концепція ґрунтується на осмисленні процесу неперервної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, що дає змогу сформувати конкурентоспроможного фахівця, здатного до творчої іншомовної професійної діяльності, та складається з теоретико-методологічної, структурно-змістовної, реалізаційно-технологічної, критеріально-аналітичної складових частин. Варіативність та особистісна орієнтація сучасної освіти потребують змін у теорії й методиці навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах, а також у технологіях навчання на всіх ступенях. Автор наводить різні визначення поняття «неперервна освіта», бо саме такий багатогранний підхід розкриває проблеми цього процесу. Визначено учасників процесу неперервної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови на базі змісту рівнів національної рамки кваліфікацій. Окреслено основні напрями та компоненти професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови з урахуванням загальних компонентів підготовки та психолого-педагогічного підґрунтя професійної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови. Наведено результати опитування, проведеного серед шкільних учителів іноземної мови та викладачів іноземної мови, що працюють у вищих навчальних закладах різних регіонів, про необхідність створення моделі неперервної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Акцентовано на важливості дослідження особливостей організації неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови.

Ключові слова: неперервна освіта, майбутній вчитель іноземної мови, готовність до педагогічної діяльності, підвищення кваліфікації, сучасне суспільство.

The article is devoted to the problem of continuous professional activity of the future foreign language teacher. It is stated that professional continuous training of the future foreign language teacher in the conditions of modern society is considered as a holistic, open, integrative, multilevel, mobile system that meets the social and educational requirements, market demands of professional and pedagogical services and certification conditions. The concept is based on an understanding of the process of continuous preparation of a future foreign language teacher, which allows to form a competitive specialist, capable of creative foreign-language professional activity and consists of theoretical, methodological, structural-content, implementation-technological, and analytical-technological. The variability and personal orientation of modern education require changes in the theory and methodology of teaching a foreign language in secondary schools, as well as in the technologies of teaching at all levels. The author notes different approaches to the definition of the concept of "continuing education", such a multifaceted approach reveals the problems of this process. The participants of the process of continuous training of future foreign language teachers on the basis of the content of the levels of the national qualifications framework have been identified. The basic directions and components of professional training of the future foreign language teacher are outlined, taking into account the general components of teacher training and the psychological and pedagogical basis of the professional activity of the future foreign language teacher. Examples of the results of a survey among foreign language teachers and foreign language teachers of higher education institutions in different regions about the need to create a model of continuous training for future foreign language teachers are given. The necessity of research of peculiarities of organization of continuous professional training of a foreign language teacher is emphasized.

Key words: continuing education, future foreign language teacher, readiness for teaching activity, advanced training, modern society.

УДК 378.091.212:005.963:811.1:37.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-27>

Каніболоцька О.А.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри викладання
другої іноземної мови
Запорізького національного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Модернізація професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, швидкі темпи модифікації стандартів професійної діяльності стали передумовами формування цілої низки вимог, які постійно змінюються, до професіоналів. У справі об'єднання людства на основі певних ціннісних підстав і цільових орієнтирів, безумовно, одним із пріоритетних чинників стає неперервна освіта. У сучасних умовах реформи національної освіти значну роль відіграє система методичної роботи, головною метою якої є не лише надання методичної допомоги педагогічним кадрам у розвитку їх

професійної майстерності, але й активізація творчого потенціалу кожного педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема навчання впродовж усього життя стала предметом наукового пошуку досить багатьох науковців, серед яких треба відзначити праці таких зарубіжних учених, як П. Альхайдт, Д. Аспін, Е. Гартунг, Е. Грубер, В. Дакворс, М. Дюрко, У. Елліот, Дж. Кідд, Й. Кноль, А. Корреа, Л. Коханова, П. Ленгран, М. Лейсестер, З. Нольда, Р. Окс, П. Скейлс, Б. Суходольський, Дж. Таммонс, Дж. Фільд, П. Фультиш, У. Хілтон, К. Хоул, П. Шукла, котрі працювали над педагогічним та філософським аспек-

том цього питання. Серед українських науковців це питання досліджували Л. Айзікова, Н. Бібік, Н. Горук, Н. Гузій, В. Давидова, І. Зязюн, Л. Корчагіна, О. Огієнко, С. Сисоєва, М. Степко, О. Шапочкіна, І. Швецька ін. Проте, враховуючи результати такої значної низки досліджень про впровадження та організацію неперервної освіти в сучасному світі, зазначимо, що це питання не є достатньо розробленим стосовно підготовки саме сучасного вчителя іноземної мови.

Метою статті є визначення актуальності питання неперервної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови (далі – ІМ) у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Аналіз будь-якої сфери суспільного життя свідчить про те, що розвиток людства набуває щораз динамічнішого характеру. Зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. За словами академіка В. Кременя [3], в умовах звичної, традиційної освіти навчити людину на все життя неможливо не лише в хорошій школі, а й у найкращому університеті, бо здобуті в навчальному закладі знання не обов'язково будуть актуальними в житті, навпаки, з'являться нові знання, без засвоєння яких фахівець не буде ефективним, тобто втратить конкурентоспроможність. Тому особливого значення набуває система неперервної підготовки фахівців у різних сферах.

Зі свого боку Н. Яблонська стверджує, що єдина система неперервної освіти – це не сума властивостей підсистем, що входять до неї, а нове інтегративне утворення, якому притаманні динамічність, гнучкість, наступність. На думку Т. Зінченко, неперервна освіта – це створення та функціонування системи державних і недержавних установ, які могли б забезпечити постійну загальноосвітню та професійну підготовку і перекваліфікацію людини з урахуванням бажань, можливостей та потреб суспільства. На думку Ю. Деркач, неперервна освіта означає процес, який триває все життя для вдосконалення знань, умінь, навичок, кваліфікаційного рівня відповідно до соціальних, професійних, особистих потреб особистості [1]. Неперервна освіта на рівні держави має враховувати реалії сьогодення та забезпечувати певну захищеність учнів і студентів (В. Баженов, Л. Пелевін), а також «стати інструментом, який допоможе нам сформувати відносини між Європейським Союзом і сусідніми країнами в конструктивному й плідному руслі, заснованому на потужному сприйнятті європейських цінностей, а не тільки на певних угодах між урядами» [2].

На нашу думку, неперервна освіта – це багаторівневе поняття, яке охоплює різні напрями освітньої діяльності людини залежно від соціальних, економічних, індивідуальних потреб, тому що освіта може бути результатом/продук-

том освітнього процесу (зокрема, інкорпорованим культурним капіталом, за словами П'єра Бурдьє). Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства характеризується інтенсивними зв'язками з іншими народами й державами. Розширюється інтеграція виробництва, престижним стає володіння іноземною мовою, а також отримання освіти за кордоном. Знання іноземної мови – це не лише засіб спілкування, а й одна з основних умов професіоналізму, що дає можливість отримати високооплачувану роботу [5]. Пріоритетним питанням освіти є неперервна підготовка вчителя, який здатний самостійно і творчо виконувати професійні функції, усвідомлювати особистісне і суспільне значення педагогічної діяльності, спираючись на український та зарубіжний досвід.

Провідна ідея дослідження полягає в побудові моделі професійної неперервної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, що відповідатиме соціальним та освітнім вимогам, сучасним критеріям оцінки (сертифікації) сучасного вчителя ІМ, індивідуальним потребам студентів, врахує неперервність і ступеневість навчання. Така модель має передбачати:

1) оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ шляхом розробки освітніх програм, навчальних планів, програм дисциплін, навчально-методичних матеріалів, які мають враховувати інноваційний характер професійної діяльності майбутнього вчителя ІМ в умовах інформаційного суспільства;

2) використання трирівневої структури підготовки майбутніх учителів ІМ, що створить умови для відповідної теоретичної підготовки студентів (перший рівень), набуття ними практичних умінь та досвіду здійснення професійної іншомовної діяльності у процесі навчання (другий рівень), формування у студентів особистого досвіду роботи з учнівським колективом (третій рівень);

3) організацію освітнього середовища в умовах професійної іншомовної діяльності студентів, що має на меті наближення форм організації освітньої діяльності до форм професійної діяльності для імітації тих елементів останньої, які доведеться виконувати майбутнім учителям ІМ;

4) використання у процесі професійної підготовки методів, форм і засобів навчання, які сприятимуть залученню студентів до інноваційного пошуку під час аудиторної та позааудиторної форм роботи;

5) підвищення ролі самостійної роботи студентів в освітньому процесі шляхом їх залучення до науково-дослідної діяльності щодо створення та впровадження інноваційних освітніх продуктів;

6) створення умов для залучення студентів до керівництва науково-дослідною роботою учнів у процесі їх підготовки до участі у всеукраїнських та міжнародних конкурсах.

Невід’ємним компонентом моделі неперервної освіти є його учасники. Учасників процесу неперервної підготовки вчителів іноземної мови визначимо, спираючись на зміст одинадцяти рівнів Національної рамки кваліфікацій (далі – НРК) [4].

У сучасному світі такі рамки стають інструментами публічної політики, що допомагають ефективній взаємодії систем освіти та ринку праці, розвитку мобільності як у географічному, так і у професійному контексті, забезпеченню належної ком-

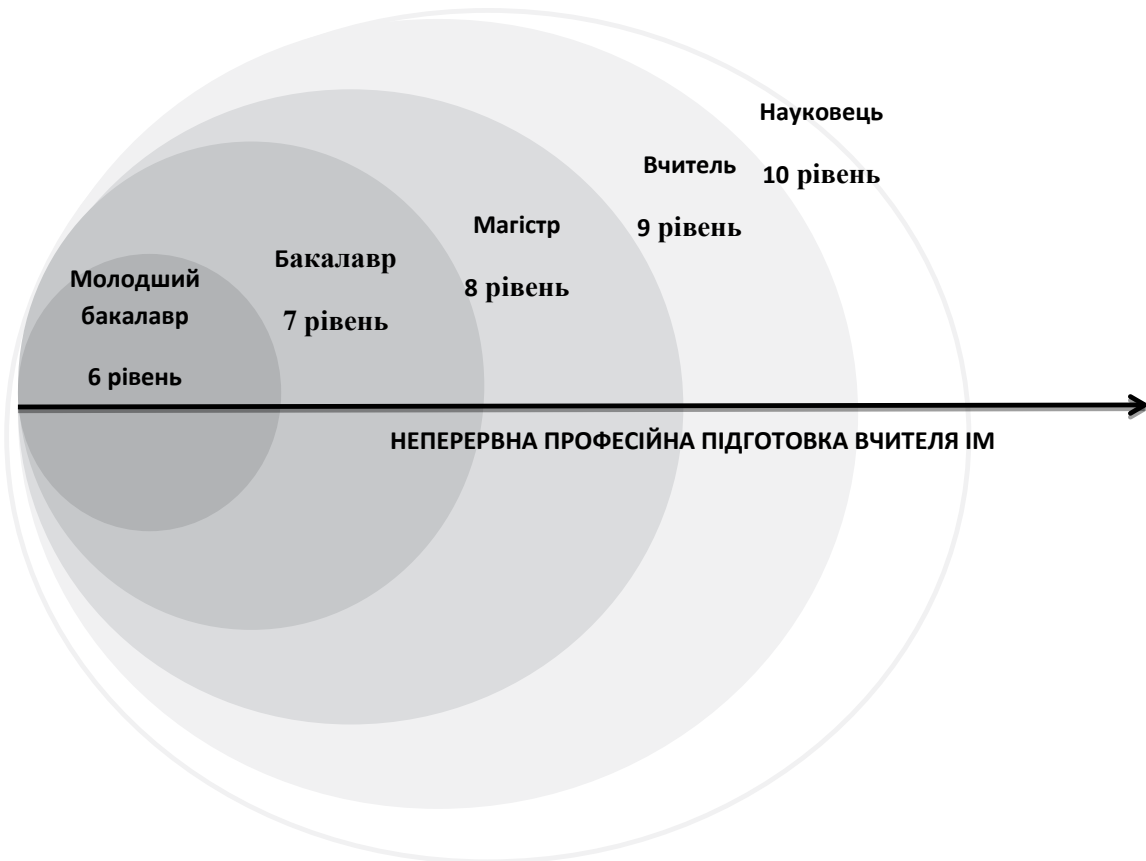

Рис. 1. Учасники процесу неперервної професійної іншомовної підготовки вчителів ІМ

Таблиця 1

Рівні національної рамки кваліфікацій в межах неперервної підготовки вчителя ІМ

Рівень освіти	Рівень НРК	Компетентності особи
Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти	6-й	здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідних наук і характеризується певною невизначеністю умов; здатність нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях
Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	7-й	здатність особи вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов
Другий (магістерський) рівень вищої освіти	8-й	здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог
Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти	9-й	здатність особи розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики
Науковий рівень вищої освіти	10-й	здатність особи визначати та розв'язувати соціально значущі системні проблеми у певній галузі діяльності, які є ключовими для забезпечення стійкого розвитку та вимагають створення нових системоутворювальних знань і прогресивних технологій

петентності та конкурентоспроможності особистості впродовж життя. Рамки кваліфікацій сприяють розвитку 3-циклової системи освіти, розробці програм вищої освіти у ВНЗ, визнанню кваліфікацій. Процес неперервної підготовки вчителя ІМ включає 5 таких рівнів: молодший бакалавр (6-й рівень НРК), бакалавр (7-й рівень НРК), магістр (8-й рівень НРК), вчитель (9-й рівень НРК), науковець (10-й рівень НРК) (рис. 1).

Кожний представлений рівень має комплекс компетентностей, які зумовлюють та визначають особливості підготовки на кожному етапі. Це сприяє розробці моделі неперервної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Детальний аналіз компетентностей особи з врахуванням рамок неперервної підготовки вчителя ІМ представлено в таблиці (табл. 1) [4].

З метою перевірки доцільності та ефективності запропонованих положень про організацію неперервної підготовки вчителя ІМ протягом січня – березня 2019 р. було проведено опитування серед респондентів із різних міст України (зокрема, з Києва, Запоріжжя, Луцька, Кременчука, Одеси, Дніпра та інших). До кола опитуваних увійшли вчителі ІМ загальноосвітніх шкіл та шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (разом 289 осіб), а також викладачі ІМ у вищій школі, які беруть активну участь у підготовці майбутніх учителів ІМ. Результати відповідей учителів шкіл та викладачів вишів на питання про необхідність реформації неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців підтвердили гостру необхідність такого процесу (рис. 2).

Саме така активна підтримка вчителів іноземної мови та викладачів вищих навчальних закладів необхідності та доцільності створення й організації моделі неперервної підготовки майбутніх фахівців підтвердила актуальність представленого дослідження і зумовила подальший науковий пошук у цьому напрямі.

Висновки. Отже, проведений аналіз та узагальнення літератури дає нам змогу стверджувати, що розвиток освітніх систем – це реакція на соціальні зміни. В її основі лежить потреба вирішення суперечностей щодо задоволення індивідуальних та соціальних потреб, тому головна ідея неперервної освіти полягає у створенні для кож-

Чи потребує, на Вашу думку, вдосконалення система професійної підготовки вчителів ІМ у вищих навчальних закладах України?

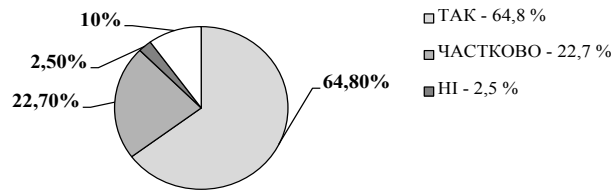

Рис. 2. Результати відповідей вчителів та викладачів ІМ

ної людини можливостей отримання і доповнення знань, розвитку, вдосконалення, самореалізації впродовж усього життя. Встановлено, що категорія «неперервна освіта» охоплює спектр трактувань і значень, які описують різні стани освіти, у тому числі й неформальне навчання.

Теоретичні засади ступеневої організації неперервної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови та її модель стануть предметом наших подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Деркач Ю. Неформальна освіта як умова неперервного навчання молоді. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогічна»*. 2008. Вип. 23. С. 17–22.
2. Европейское образование взрослых за пределами ЕС / У. Гартеншлегер (ред.) ; пер. с англ. О. Вербовой ; Институт международного сотрудничества Немецкой ассоциации народных университетов в сотрудничестве с Европейской ассоциацией образования взрослых. Киев : Энергия, 2010. 214 с.
3. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття. *Рівний доступ до якісної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 26–27 черв. 2007 р. Київ : ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. С. 3–10.
4. Національна рамка кваліфікацій. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2019-%25D0%25BF?lang=en>.
5. Сенченко В.О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. *Гуманізм та освіта* : електронне наукове видання матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. 2006. URL: <http://www.comf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>.